

(salkun – у КК "погода", "повітря", у крт. "прохолодний"; ova – у КК "пагорб", "височина", у крт. 1.пагорб, височина, 2.купа). Такі куманські слова, як it "собака", bögü "вовк", bürçe "блоха", ot "вогонь", використовуються лише в окремих діалектах і говірках кримсько-татарської мови, деякі слова не зустрічаються в сучасній кримськотатарській мові, але входять до складу сучасної лексики інших тюркських мов (таçı "кішка" – у караїмській, tüş "полудень" – у башкирській, казахській, каракалпацькій, киргизькій, çatlavuq "фундук" – у карачаєво-балкарській, башкирській мовах) [3].

Література:

1. Codex Cumanicus ve Türk Dili Tarihindeki Önemi. URL: <https://turkdilbilim.wordpress.com/2021/09/14/codex-cumanicus-ve-turk-dili-tarihindeki-onemi/> (дата звернення: 22.11.2023).
2. CODEX CUMANĪCUS. Argunşah, Mustafa; Güner, Galip (2015), Codex Cumanicus, İstanbul: Kesit URL: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1531946/> (дата звернення: 22.11.2023).
3. İmanyar Quliyev. CODEX CUMANICUS'TA ALINTI KELİMELELER.-Azerbaijan National Academy of Sciences, 2018.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-356-2-2>

Дрига І. М.

*кандидат філологічних наук, старший науковий співробітник,
доцентка кафедри східної філології
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського
м. Київ, Україна*

ОСМАНТУРЕЦЬКА НАУКА В ОЦІНЦІ ФУАДА СЕЗГІНА

Професор доктор Мехмед Фуад Сезгін (1924–2018) – великий турецький сходознавець, дослідник ранньої та середньовічної ісламської науки, засновник та директор Інституту арабської ісламської науки та почесний професор університету Гете (Франкфурт), що його 100-річчя від дня народження за спільною ініціативою Туреччини та Німеччини відзначатиме на міжнародному рівні ЮНЕСКО в 2024 році.

М.Ф. Сезгін народився 24 жовтня 1924 року в м.Бітліс, звідкля після закінчення середньої школи поступив навчатися на факультет літератури Стамбульського університету до світила німецької

орієнталістики Гельмута Ріттера (1892–1971). Саме Г. Ріттер заохотив Ф. Сезгіна досліджувати науковий внесок арабських вчених 9–13 ст. у розвиток сучасної наукової парадигми. Під керівництвом Г. Ріттера у 1950 р. Сезгін захистив у Стамбульському університеті докторську дисертацію «Джерела Бухарі» та отримав статус доцента у 1954 р. Утім після першого військового перевороту 1960 р. в Туреччині потрапив до списку 147 «небажаних» вчених та у 1961 р. покинув Туреччину, щоб розпочати кар'єру в університеті Гете в Німеччині. У Франкфурті ж Ф. Сезгін отримав у 1965 р. габілітацію в галузі історії золотого періоду арабо-ісламських природничих наук, а 1967 р. вийшов у світ перший том його фундаментальної 18-томної праці «Історія арабо-ісламської науки» («Geschichte des Arabischen Schrifttums»), останній, 18-й, том котрої не був повністю завершеним. Помер Ф. Сезгін після повернення на батьківщину 30.06.2018 р. Для підготовки своєї праці вченим було опрацьовано біля 300000 письмових джерел та на їх підставі видано також 5 каталогів артефактів ісламської астрономії та астрології, геометрії, фізики, хімії, медицини та фармакології, мореплавства, географії та картографії тощо. Він створив у Німеччині (1983) та Стамбулі (2008) музеї ісламської науки та мистецтва, де експонуються більше 800 копій історичного арабо-ісламського інструментарію, мап тощо, розбудував Центр орієнталістичних досліджень Стамбульського університету та був незмінним редактором наукового журналу з орієнталістики «Şarkîyat Mestuası». Сезгінові належить також честь відкриття раніше невідомих книг «Арифметики» Діофанта у святилищі м. Мешхед з Ірану.

Для розуміння ролі М.Ф. Сезгіна в оцінці османотурецької науки та введення її у ширший загальноісламський контекст слід навести вислів самого вченого: «...Ми прагнемо поставити на своє місце одну з ланок в історії науки, якої досі бракувало: це – прогалина, що її утворила помилкова ідея напряму пов'язувати Ренесанс із античністю. Ми хочемо відновити (знання) про наукові успіхи креативних вчених ісламського культурного виднокола, продемонстровані ними услід за добою запозичення та засвоєння з 900 по 1600 рр...».

Про Сезгіна турецькі ЗМІ писали, що «він поклав край заколисуючій омані Ренесансу», в смислі того, що євроцентристську історію науки останні 300 років збудовували на надто вузькому помилковому підґрунті під назвою Ренесанс... Насправді, як доводить вчений, передача наукових знань між цивілізаціями відбувалася в Європі на протязі 500 років від арабо-ісламського наукового світу, що продукував ці наукові знання вже від 2 половини 10 ст., через Іспанію. На думку мислителя, як європейські, так і османотурецькі вчені також у 15–18 століттях використовували створені мусульманами карти,

зокрема карти Америки, ба навіть до 18 століття не маючи повноцінних підручників з географії, розглядаючи останню в парадигмі теології, тоді як уже в 10–11 століттях ісламський світ мав окрему галузь науки – математичну географію, а точні карти Анатолії та Балкан в Османській імперії 17 століття виготовляли військові та кадастрові чиновники. І саме з початком ери тюльпанів 18 століття та, зокрема, текстами Ібрагіма Мютеферріка (1674–1747) пов’язує в Османській імперії вчений закладення комплексу меншовартості по відношенню до європейської науки.

Література:

1. Sezgin, Fuat. Amerika Kıtasının Müslüman Denizciler Tarafından Kolomb Öncesi Keşfi ve Piri Reis. İstanbul : Boyut Yayın Grubu; 2013.
2. Sezgin, Fuat. İstanbul İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Müzesi (Toplu Bir Bakış). İstanbul: İBB Yayınları; 2010.
3. Sezgin, Fuat. Kâtip Çelebi'nin Esas Kitab-ı Cihannüması ve Coğrafya Tarihindeki Yeri. İstanbul: Boyut Yayın Evi; 2018.
4. Sezgin, Fuat. İslam Kültür Dünyasının Bilimler Tarihindeki Yeri. Ankara : TÜBA Yayınları; 2014.
5. Publikationen: Zeitschrift für Geschichte der Arabisch-Islamischen Wissenschaften [ISSN 0179-4639]. URL: <https://web.archive.org/web/20100302223742/http://web.uni-frankfurt.de/fb13/igaiw/publication/publication.html>
6. Prof. Dr. Fuat Sezgin (1924-2018). İslam Bilim Tarihi Araştırma Eserleri. URL: <https://fuatsezgin.erciyes.edu.tr/gsfuatsezgin/#eserleri>
7. Fuat Sezgin'in Hayatı, Eserleri ve 2019 yılı etkinlikleri // Mehmet Doğan, Mert Can Erdoğan. URL: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/915860>
8. Ömrünü İlme Vakfetmiş Bir Âlim: Mehmet Fuat Sezgin // Öğr. Gör. Sadık Kocabaş. URL: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/861043>
9. İslam medeniyetinin altın çağının kaşifi: Fuat Sezgin // Mücahit Türetken. URL: <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/islam-medeniyetinin-altin-caginin-kasifi-fuat-sezgin/2289637>
10. Fuat Sezgin Rönesans ninnisine son vermişti. URL: Turkuvaz Haberleşme ve Yayıncılık A.Ş. <https://www.fikriyat.com/tarih/2018/07/06/fuat-sezgin-ronesans-ninnisine-son-vermisti>
11. Fuat Sezgin'in Vefatının Yıl Dönümü ve Bilim Tarihi / AçıkBeyin Belgeselleri. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=qNeHoy6QKA4>
12. TRT Fuat Sezgin Belgeseli (İngilizce Altyazılı). URL: <https://www.youtube.com/watch?v=QxgAKvvpFDc>